

Must-toonekure populatsiooni taastumine

Kas see Joosep Tuvi tehtud pilt on kaduvast minevikust või on võimalik ka tulevikus?

Kuidas kriitilises seisus liiki elule tagasi pöörata?

Urmas Sellis jt

Üldist

- Must-toonekurg on katusliik metsaelupaigas (meie jaoks), aga kas ka toitumisveekogus?
- Vastutusliik, indikaator, toitumispüramiidi tipp, loodusmonument, I kategooria jne ...
- Ükski liik ei ela omas mullis, isegi mitte katusliik (aga inimene?)
- Kõik liigid on oma keskkonna, koosluse, elupaiga osa ja omavahel seotud (aga inimene?)
- Toitumispüramiidi tipus olev liik näitab kogu koosluse tervist, kui tipuliigil läheb halvasti, siis on midagi olulist valesti kogu püramiidis – vead, mida ei suuda kooslus ise kompenseerida
- Vigaste kohtade ülesotsimine ja parandamine on looduskaitaja (ja arsti) ülesanne
- Ilma avalikkuse kaasamiseta see ei õnnestu, sest keegi ikka kaotab midagi materiaalselt ja nõuab kompensatsiooni või ei nõustu põhimõtteliselt üldise hüvangukaasa minema
- Poolikud lahendused ei vääri neisse panustatud ressursse, aga on erandeid
- Ökoloogiline kirjaoskus (Aveliina, Meelis jt.), perspektiivi pikkus

Probleem toiduga

- **Must-toonekure arvukus langeb viimased 40 aastat, ca 4% aastas**

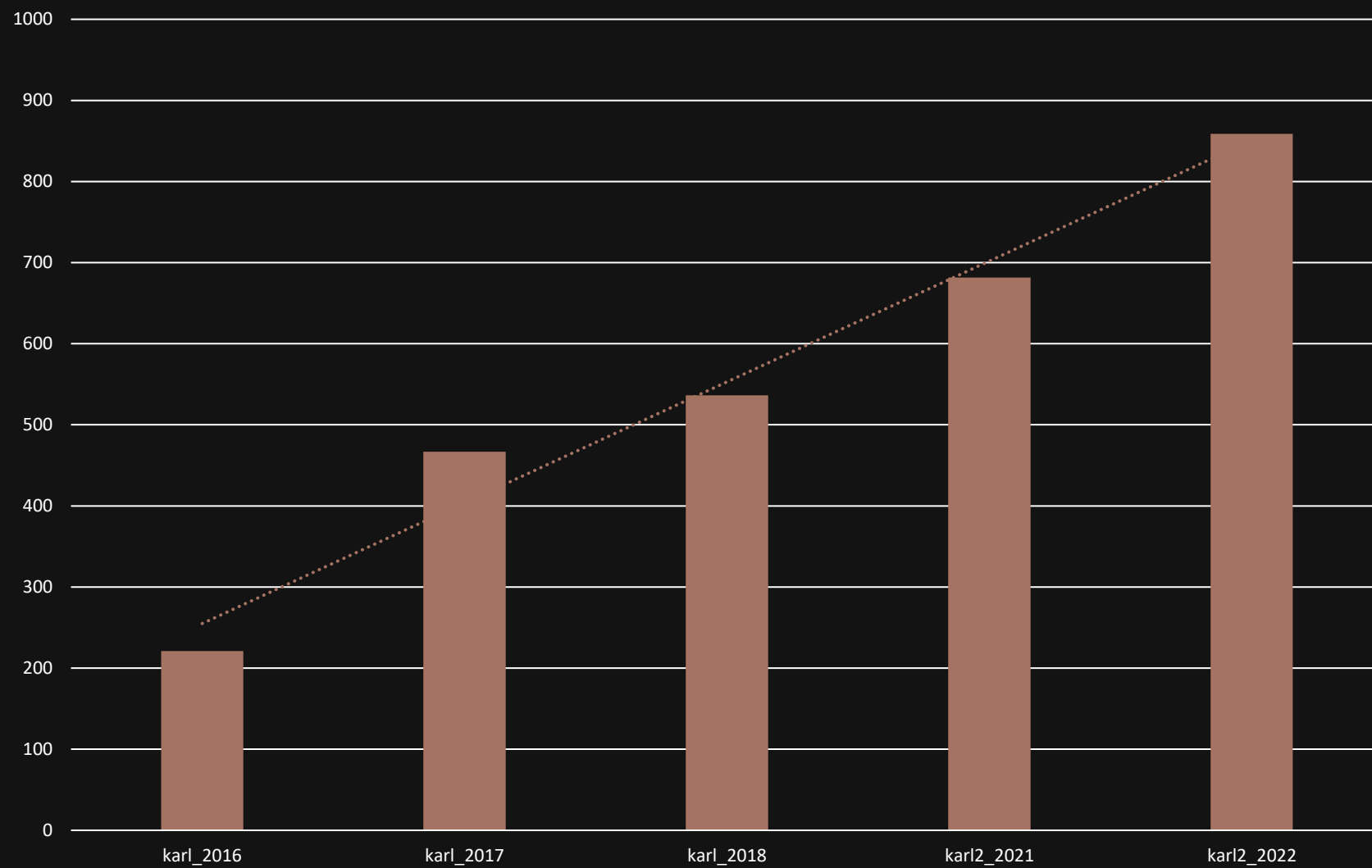
Seda põhjustab poegade ja noorlindude kõrge suremus, emalindude väike osakaal populatsioonis, rändelt naasvate pesitsusealiste isendite vähesus:

 põhjus regulaarne toidupuudus pesitsusaladel (**kala**)

Probleem toiduga

- Must-toonekurg on kohastunud püüdma kala metsa varjus, madalast kiirevoolulisest veekogust
- Ta peab pääsema veekogule ligi ja saama seal kõndida kogu pesitsusperioodi jooksul
- Metsa vooluvete mitmekesisus on vähenenud ajas, kuigi pikkus kasvanud?
- Mets ei puhverda enam vooluveekogusid, lageraied ulatuvad veeni
- Väikeste metsa vooluvete kalastiku seire on olematu (üksikud inventuurid)
- Aga saaki neil napib – ajas järjest suuremad kodupiirkonnad, pojad kehvast konditsioonis, esimesed rändepeatused juba Lätis-Leedus

Karula must-toonekure territooriumi kasv (km²)

Probleem toiduga

- Kuidas saaks kala madalatesse vooluvetesse tagasi?
- Kui see võtab kaua aega, siis kuidas mitte lasta must-toonekurel vahepeal välja surra?

Aktiivsed ja passiivsed kaitsemeetodid

- Tehispesad – 30-60 aastat tagasi üks põhilisi aktiivseid kaitsemeetmeid
- Elupaikade (toitumiskohtade) taastamine – arglikult alustatud, raskused juba paistavad (Triin)
- Lisasöötmine – viimased 4 aastat, kalakasvatustena ka varem, eriti nõuka ajal
- Vajadusel poegade üleskasvatamine ja adopteerimine pesadesse

-
- Pesaümbruse kaitse, püsielupaigad, mikrokaitsealad
 - Isendikaitse
 - Kaitsealad ja muud majandamata alad, vooluvete kaitseribad
 - Toitumisalade säilitamine väljaspool kaitsealasid (sh n. talgud, uus lootustandev meede)

12°C

08/10/2022

10:03PM

VISEL

Toitumiskohtade taastamine (ravi)

- Pesitseva must-toonekure kodupiirkonnas (30km raadiuses ümber pesa) peab olema **piisavalt** kalapüügi võimalusi igasuguse ilmaga (kala olemasolu, sobiv veetase, juurdepääs)
- Kala jätkuvaks olemasoluks on vaja:
 - püsivat vett veekogudes;
 - kalale sobivat toitu -> toidule sobivat toitu, jne kuni planktonini välja;
 - toidule sobivaid tingimusi (n. substraat);
 - paljunemisvõimalusi;
 - varjevõimalusi igal aastaajal (ka põua ajal ja talvel);
 - mitmekesist veekogu morfoloogiat;
 - talvituskohti;
 - liikumis- ja levimisvõimalusi;
 - puude varju veekogu kohal ja puhvertsooni veekogu kõrval;
 - sobivat vee keemilist ja füüsilist koostist...
- **Kõike seda, mis on metsaojades olnud kuni nende muutmiseni kuivenduse käigus!**
- Kuivendamine võttis 150 aastat ja jätkub tänagi, taastamine alles algab? Elurikkuse taastumine??

Foto: Rein Nellis

Kas must-toonekurg taastamise ajal välja ei sure?

- Oleneb ravi efektiivsusest, taastamine võib ju toimuda, aga taastumiseks kulub ikka oma aeg, olenevalt kahjustuse tugevusest ja taastamist toetavatest tegevustest
- Elurikkus ei teki tühjale kohale, liigid peavad sinna tagasi jõudma ja paljunema, kuni saabub tasakaal sündimuse ja suremuse vahel
- Selle aja jooksul on väljasuremine tõenäoline, kui midagi elustamiseks ei tee...
- Võimalus on kasutada aktiivset lisatoitmist kohtades, kus pesitsevad paarid poegi kasvatavad

UOVision

UOV2

08/08/2021 06:50:42

PIR Trigger ● 01 18°C 64°F 1m8

Lisasöötmine

- Poegadega must-toonekurgedel on toiduvajadus kõige suurem
- Lisasöötmine, so kalade viimine must-toonekure toitumiskohta
- Võimalus on lisatav kala kuskile kraavi lahti lasta ja loota, et toonekurg need leiab ja sööb. Aga...
- Võimalus on kasutada söödaks invasiivseid võõrliike (n hõbekoger) ja sööta neid ilma levitamata.
- Neli aastat senist praktikat on olnud positiivsete tulemustega – lisasöödetud pojad on naasmas Eestisse pesitsema. Varasemalt ei jõudnud nad Aafrikasse rännata.
- Tulemusi on võimalik seirata kaasaegsete seiremeetoditega (kaamerad, saatjad, värvirõngad, DNA)
- Jätkusuutlikkus?

Tänu kaasa mõtlemast!